

BERNADETA WYSOCKA
Gdynia

STAN KANONIZACYJNYCH SPRAW HISTORYCZNYCH POLSKICH KANDYDATÓW NA OŁTARZE

Ojciec Święty Jan Paweł II w swoim Liście apostolskim *Tertio millennio adveniente*, wydanym 10 XI 1994 r., stwierdza, że najwyższą cześć Bogu samemu Kościół oddaje głosząc i wielbiąc świętość swoich synów i córek¹. Zanim jednak Kościół oficjalnie może oddawać cześć świętym, ich heroiczne życie, praktyka cnót czy męczeństwo muszą być udowodnione w czasie prowadzonego procesu kanonizacyjnego.

I. PRAWNOKANONICZNE KRYTERIA SPRAW HISTORYCZNYCH

Sprawy kanonizacyjne sług Bożych prowadzi się albo jako sprawy nowe, albo jako sprawy dawne (historyczne). Sprawa jest nową, gdy męczeństwo lub cnoty mogą być udowodnione przez ustne zeznania świadków naocznych. Nazywa się dawną, gdy środki dowodowe na temat męczeństwa lub cnót mogą być wydobyte tylko ze źródeł pisanych². Sprawy dawne w ustawodawstwie i w nauce prawa kanonizacyjnego zwane historycznymi sprawiały i nadal sprawiają dużo trudności przy ich prowadzeniu. Wynika to z faktu, iż w materiale dowodowym brak zeznań świadków naocznych (gdyż ci naj-

¹ Zob. „Acta Apostolicae Sedis”, 87(1995) 5-41.

² Sacra Congregatio pro Causis Sanctorum [dalej cyt.: SCS], *Normae servandae in inquisitionibus ab Episcopis faciendis in causis Sanctorum*, 7 febr. 1983, tamże, 75(1983) 396-403 (tł. pol. – ks. H. M i s z t a l, *Prawo kanonizacyjne według ustawodawstwa Jana Pawła II*, Lublin–Sandomierz 1997, Appendix III: *Normy Kongregacji Spraw Kanonizacyjnych, które należy zachować przy prowadzeniu dochodzenia przez Biskupów w sprawach kanonizacyjnych* [dalej cyt.: *Normy*], nr 7).

część już nie żyją), a istnieje tylko dokumentacja pisana. Stan tej dokumentacji jest uzależniony od wielu czynników, np. upływu czasu od chwili śmierci kandydata na ołtarze, od historii samej sprawy kanonizacyjnej, wojen, rewolucji, niepokojów społecznych³. Obecnie prowadzone są 73 polskie sprawy kanonizacyjne, z czego 19 jest w fazie diecezjalnej, natomiast 54 sprawy znajdują się na etapie postępowania w Kongregacji⁴. Wiele spośród nich należy do spraw dawnych. Pięć z nich to procesy beatyfikacyjne znajdujące się na etapie diecezjalnym: ks. Roberta Spiske (1821-1888) – założyciela Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi, kard. Stanisława Hozjusza (1504-1579) – biskupa warmińskiego, ks. Piotra Semenkeno (1814-1866) – współzałożyciela Zgromadzenia Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa, ks. Wawrzyńca Kuśniaka (1788-1866) – filipina, o. Fabiana Maliszowskiego (1583-1644) – dominikanina. W Kongregacji zaś znajdują się sprawy: o. Stanisława Papczyńskiego (1631-1701) – założyciela Zgromadzenia Księży Marianów, o. Kazimierza Wyszyńskiego (1700-1755) – marianina, abpa Zygmunta Szczonego Felińskiego (1822-1895), m. Kolumby Białeckiej (1838-1887) – założycielki Zgromadzenia Sióstr Dominikanek III Zakonu w Polsce, m. Marii Merkert (1817-1872) – założycielki Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety.

Zostawiając na boku chronologię życia kandydatów na ołtarze oraz czas rozpoczęcia postępowania w tych sprawach, najbardziej użyteczna wydaje się prezentacja spraw według schematu faz postępowania – najpierw w diecezji, a później na terenie Kongregacji. Również charakterystyka ich w stadium diecezjalnym i w Kongregacji przeprowadzona będzie według zaawansowania w danej sprawie.

II. SPRAWY BĘDĄCE W STADIUM DIECEZJALNYM

Najbardziej zaawansowana w postępowaniu na terenie diecezji jest sprawa beatyfikacji ks. Roberta Spiske (1821-1888) – założyciela Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi⁵. Prowadzona jest w Archidiecezji we Wrocławiu.

³ Szerzej na ten temat: ks. H. Misztal, *Causae historicae w postępowaniu beatyfikacyjnym i kanonizacyjnym*, Lublin 1981, s. 109 n.

⁴ Abp E. Nowak, *Problematyka spraw polskich kandydatów na ołtarze*, [w:] *Biegli w postępowaniu kanonizacyjnym. Materiały IV Ogólnopolskiego Sympozjum Prawa Kanonizacyjnego*, KUL Lublin 22-23 V 1998 r., pod red. ks. H. Misztala, W. Bara OFMConv, Lublin-Tarnów 1999, s. 113 n.

⁵ Robert Spiske urodził się 29 I 1821 r. w Leśnicy koło Wrocławia. Ukończył 4-letnią

5 III 1993 r. kard. H. Gulbinowicz dokonał uroczystego otwarcia procesu beatyfikacyjnego ks. Roberta Spiske na szczeblu diecezjalnym. Obecnie przeprowadzone zostały sesje dotyczące przesłuchania świadków w sprawie aktualnej opinii świętości i włączenia dokumentacji do akt procesu⁶. Całość dokumentacji dotyczącej ks. Roberta Spiske została zebrana i jest przechowywana w Archiwum Prowincji Wrocławskiej Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi. Dokumenty te zredagowane są w gotyckiej wersji języka niemieckiego lub w języku łacińskim. Archiwum zostało skatalogowane dwujęzycznie: po polsku i po niemiecku⁷. Dyplomy zajmują dwie odrębne teczki, w których ogółem jest 49 pozycji. Najwcześniejsza dokumentacja narracyjna związana jest ze śmiercią i pogrzebem ks. Roberta Spiske. Znajdują się tu nekrologi, wycinki z prasy, wiersze, mowy pośmiertne. Niezwykle ważna jest pierwsza publikowana biografia ks. Spiske, napisana przez A. Meer⁸. Zawiera ona całościowe i syntetyczne ujęcie życia ks. Spiske. Ważne dla procesu mogą okazać się dwie drukowane prace monograficzne. Jedna z nich poświęcona jest osobie ks. Roberta Spiske jako założyciela Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi⁹, druga publikacja poświęcona jest historii Instytutu, chociaż autor dużo mówi o założycielu jadwiżanek¹⁰. Pomocne mogą okazać się również artykuły ukazujące się w związku z obchodzonymi rocznicami dotyczącymi Zgromadzenia czy też założyciela (ok. 10 pozycji)¹¹. Grupa pism

szkołę katedralną, katolickie Gimnazjum Św. Macieja we Wrocławiu oraz studia filozoficzno-teologiczne w Uniwersytecie Wrocławskim. W 1846 r. został przyjęty do Seminarium Duchownego we Wrocławiu, a w 1847 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk kard. Melchiora Diepenbrocka. Założył Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi, którego głównym celem była pomoc bezdomnym, ludziom starym i chorym oraz zaniedbanym dzieciom i młodzieży. Ks. Robert Spiske zmarł 5 III 1888 r., wyczerpany gorliwą pracą kapłańską. Zob. M. M a c h a ł, *Sprawa beatyfikacji Księdza Roberta Spiske (1821-1888). Studium kanoniczno-prawne*, Wrocław 1993, s. 7-10.

⁶ Informacje uzyskane z Archiwum Postulatorskiego we Wrocławiu (dalej cyt.: APWJ).

⁷ Cała dokumentacja przechowywana jest w APWJ.

⁸ A. M e e r, *Robert Spiske*, [b.m.w.] 1888, APWJ-A VI/2/233.

⁹ J. W i t t i g, *Der Breslauer Domherr Spiske und sein Werk. Ein Apostel der Caritas*, Breslau 1921.

¹⁰ J. S c h w e t e r, *Geschichte der Kongregation der Schwestern von der hl. Hedwig*, Breslau 1932.

¹¹ Artykuł opublikowany w związku ze 120 rocznicą urodzin ks. Spiske: *Der Breslauer Domherr Robert Spiske und sein Werk. Zum 120. Geburtstag des Stifters der Hedwigschwestern, 22 Januar 1821*, APWJ-A IX/2; *Zgromadzenia zakonne w obecnej Polsce. Zgromadzenie Sióstr św. Jadwigi*, „Posłaniec Serca Jezusowego”, 66(1938), nr 1, s. 12-16; B. K o m i n e k, *Na naszych Ziemiach Zachodnich sto pracowitych lat*, „Przewodnik Katolicki”, 1959, nr 26; J. S w a s t e k, *Ksiądz Robert Spiske – Założyciel Sióstr Jadwiżanek*, „Homo Dei”,

własnych ks. Roberta Spiske obejmuje: kazania i rozważania (ok. 40), własnoręcznie napisany życiorys, statuty i konstytucje ułożone dla powstałego Zgromadzenia oraz korespondencja (ok. 100 pozycji)¹². Zgromadzona dokumentacja daje nadzieję na pozytywne zakończenie prowadzonej sprawy.

Pod względem zaawansowania prowadzenia na terenie diecezji na drugim miejscu znajduje się sprawa beatyfikacji kard. Stanisława Hozjusza (1504-1579) – biskupa warmińskiego¹³. Sprawa ta została zapoczątkowana dopiero w 1923 r. decyzją Konferencji Episkopatu Polski. Zajął się nią bp A. J. Nowowiejski. W 1937 r. prowadzenie postępowania zostało przekazane diecezji chełmińskiej. Od 1968 r., na mocy dekretu kard. S. Wyszyńskiego, sprawę przejęła diecezja warmińska. Dekretem bpa J. Drzazgi w 1969 r. została powołana Komisja Historyczna, która w 1972 r. zakończyła kwerendę pism Hozjusza wydanych drukiem. Zgromadzona dokumentacja została przekazana cenzorom teologom w celu sporządzenia relacji. Jeżeli chodzi o stan dokumentacji, to trzeba zauważyć, że obfituje ona w dokumenty własne biskupa warmińskiego. Do najwcześniejszych jego dzieł należy *Confessio fidei catholicae christiana*, w której Hozjusz zawarł podstawowe prawdy Kościoła katolickiego¹⁴. Następnie wydane zostały *De expresso Dei verbo*¹⁵ oraz *Księgi o jasnym a szczerym słowie Bożym*¹⁶. W 1560 r. w Kolonii opublikowano *Confutatio prolegomenon Brentii*, w którym Hozjusz wystę-

1982, nr 1, s. 65-68; W. K l u z, *Apostoł Wrocławia. Ks. Robert Spiske (1821-1888)*, Wrocław 1984; R. G. K a w k a, *Ks. Robert Spiske (1821-1888) – Wrocławski Apostoł Miłosierdzia*, Wrocław 1983 (mps); tu należy też uwzględnić materiały Sympozjum 125 rocznicy istnienia Zgromadzenia Sióstr św. Jadwigi, a także pomniejsze artykuły i wzmianki o osobie ks. Spiske. Zob. M a c h a ł, dz. cyt., s. 76-79.

¹² APWJ-A III/I/70-165.

¹³ Stanisław Hozjusz urodził się 5 V 1504 r. w Krakowie. W 1512 r. przeniósł się z rodzicami do Wilna. Studiował na Akademii Krakowskiej oraz w Bolonii. Po powrocie ze studiów pracował najpierw w kancelarii bpa Tomickiego, a następnie w 1538 r. został sekretarzem króla. W 1543 r. przyjął święcenia kapłańskie, a w 1549 r. został wyświęcony na biskupa chełmińskiego. W 1551 r. został biskupem warmińskim i jednocześnie senatorem Królestwa Polskiego. W 1560 r. papież Pius IV wysłał go jako nuncjusza do Wiednia. W następnym roku Hozjusz został kardynałem i w latach 1562-1563 był legatem papieskim na Soborze w Trydencie. Zmarł w Rzymie w 1579 r. Zob. A. S z o r c, *Sługa Boży Stanisław Hozjusz*, [w:] *Polscy święci*, t. XII, pod red. J. R. Bara OFMConv, Warszawa 1987, s. 11-91; J. M i s i u r e k, *Hozjusz Stanisław kard.*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. VI, pod red. J. Walkusza, S. Janeczka, S. Wielgusa [i in.], Lublin 1993, kol. 1257-1260.

¹⁴ Część pierwsza wydana w Krakowie w 1553 r., całość w Moguncji w 1557. Przetłumaczone na wiele języków i wielokrotnie wznawiane.

¹⁵ Dilingae 1558.

¹⁶ Kraków 1562.

puje w obronie doktryny Piotra Soto, przeciwstawiając się jednocześnie luterkańskiej nauce J. Brenza. W dziełach: *Dialogus de eo, num calicem laicis et uxorem sacerdotibus permitti ac divina officia vulgari lingua peragi fas sit*¹⁷; *Dialogus de communione sacrae Eucharistiae sub utraque specie*¹⁸; *De sacerdotum coniugio deque sacro vulgari lingua celebrando*¹⁹ Hozjusz zajął się problemem przyjmowania komunii pod jedną postacią, celibatem duchownych oraz zachowaniem języka łacińskiego w liturgii. W *De iudicio et censura ministrorum Tigurinorum et Heidelbergensium de dogmate contra adorandam Trinitatem in Polonia nuper sparso*²⁰ oraz *Censura albo rozszedek jednego katolika przy prawej i starożytnej wierze stojącego*²¹ porusza problem sukcesji apostołskiej w Kościele. Ważne miejsce w twórczości Hozjusza zajmuje *De oppresso Dei verbo*, w którym przestrzegał przed dowolną interpretacją Pisma św. Czystością wiary i jej przekazu zajął się w dziełach: *De actis cum Toruniensibus* (1551); *De actis cum Elbigensibus* (1553, 1565, 1568); *De actis in Comitibus Prussiae Graudentinensibus* (1553, 1556); *De actis cum Braunsbergensibus* (1564)²². W XVI w. ukazało się 12 wydań zbiorowych dzieł Hozjusza. Świadczy to o ogromnej twórczości pisarskiej biskupa warmińskiego. Ponadto Hozjusz pozostawił po sobie ok. 10 tys. listów. Część z nich została umieszczona w *Opera omnia* oraz w *Stanislai Hosii (1504-1579) et quae ad eum scriptae sunt epistolae tum etiam eius orationes legationes*²³ oraz w *Stanislai Hosii epistolae ab eo scriptae et ad eum datae*²⁴. Pozostałe listy są przygotowywane do druku. Również dokumentacja dotycząca osoby Hozjusza jest dość obfita. Zachowane zostały życiorysy napisane przez ks. S. Reszkę i ks. T. Tretera. Ten ostatni swój życiorys opatrzył własnoręcznie narysowanymi rycinami, przedstawiającymi sceny z życia Hozjusza. Na ich podstawie powstały miedzioryty sporządzone przez J. B. Cavalieri, a później dzieło *Theatrum virtutum Stanislai Cardinal. Hosii*²⁵. W 1735 r. znaleźć można informację, że bollandyści wpisali imię Hoz-

¹⁷ Dilingae 1558.

¹⁸ Paryż 1561.

¹⁹ Antwerpiae 1565.

²⁰ Köln 1565.

²¹ Nie podano miejsca wydania. Ogłoszone drukiem w 1569 r.

²² Wydanie zbiorowe dzieł Hozjusza: *Opera omnia*, Antwerpen 1571; Köln 1584; 1639.

²³ Kraków 1879-1888.

²⁴ „Studia Warmińskie”, 13(1976); 15(1978); 17(1980).

²⁵ Wydane w Rzymie w 1588 r., w Braniewie w 1685 i 1879 r.

jusza do *Acta sanctorum* pod datą 5 VIII²⁶. Około 1600 r. malarz obrazu *Aquila patronum Regni Poloniae* na tle dużej sylwetki orła polskiego umieścił postacie świętych, błogosławionych i świątobliwych patronów Polski, m.in. Hozjusza²⁷. Również w poczet świątobliwych Polaków zaliczył Hozjusza P. Pruszcza w swoim dziele z 1662 r.²⁸ oraz F. Jaroszewicz w książce *Matka świętych Polska*²⁹. Wieki późniejsze obfitują w bibliografię dotyczącą osoby Hozjusza³⁰. O życiu biskupa warmińskiego napisał J. Umiński w 1932 r. dzieło pt. *Opinie o cnotach, świątobliwości i zasługach Stanisława Hozjusza*³¹. Tak bogato zgromadzona dokumentacja wymaga jeszcze uzupełnień w zakresie poszukiwań w archiwach prywatnych.

Kolejne miejsce w stadium zaawansowania prowadzenia sprawy w diecezji zajmuje beatyfikacja ks. Piotra S e m e n e n k i (1814-1866) – współtwórcy zmartwychwstańców³². W tej sprawie proces informacyjny rozpoczęto 8 V 1951 r. Miała być ona prowadzona jako sprawa nowa. W trakcie procesu na szczeblu diecezjalnym zeznawali ludzie, którzy znali ks. Semenenkę osobiście jako dzieci. Okazało się, że wartość dowodowa ich zeznań dla procesu jest niewielka. Z oceny zgromadzonych akt wynika, że sprawa Semeninki musi być prowadzona drogą spraw historycznych, gdyż w dowodzeniu należy oprzeć się głównie na zachowanej dokumentacji. Dokumentacja ta nie

²⁶ *Acta Sanctorum [...] quae digessit [...] Ioannes Bollandus [...] operam et studium contulit Godephridus Henschenius*, vol. II, Venetiis 1734-1770, Supplementum, Antverpiae 1775.

²⁷ Rękopis przechowywany w Bibliotece „Ossolineum” we Wrocławiu, sygn. 187.

²⁸ P. P r u s z c z, *Forteca duchowna Królestwa Polskiego*, Kraków 1662.

²⁹ Wydana w Krakowie w 1767 r.

³⁰ Zob. M i s i u r e k, art. cyt., kol. 1259 n.

³¹ Wydane we Lwowie w 1932 r.

³² Piotr Semenenko urodził się 29 VI 1814 r. w Dolistowie k. Tykocina. Uczył się w Tykocinie, Białymstoku, w Krożach, a następnie studiował na Uniwersytecie Wileńskim, które to studia zostały przerwane czynnym zaangażowaniem się w działalność powstańczą. Z tego też powodu musiał opuścić kraj i udał się do Francji. Tam wspólnie z Bogdanem Jańskim zaczął organizować nowe zgromadzenie zakonne dla ratowania emigrantów i pracy w duchu katolickim dla Polski. Przyjął święcenia kapłańskie 5 XII 1841 r. Zmarł na zapalenie płuc 18 XI 1886 r. w Paryżu. Zob. M. P i ą t k o w s k i, *Semenenko Piotr Adolf Konstany*, [w:] *Hagiografia. Słownik bio-bibliograficzny*, t. II, pod red. R. Gustawa, Poznań 1972, s. 314; A. P i s a r s k a, *O. P. Semenenko. Nota biograficzna*, „Sacrum Poloniae Millennium”, 7(1960) 358; W. K w i a t k o w s k i, *La vita di padre P. Semenenko*, Roma 1953, s. 135-159; L. D ę b i c k i, *Ks. Piotr Semeneko (ur. 1814 r. † 18 listopada 1886 r.)*; *Ks. Waleryan Kalinka (ur. 1826 r. † 16 grudnia 1886 r.)*. *Wspomnienie pośmiertne*, „Biblioteka Warszawska”, 1887, t. 185, s. 105-108; M. P i ą t k o w s k i, *Semenenko Piotr Adolf Konstany*, [w:] *Hagiografia polska*, t. II, s. 314-316; P. S m o l i k o w s k i, *Historia zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, t. I-II, Kraków 1892.

została jeszcze w całości opracowana. Obecnie przygotowywana jest biografia historyczna ks. Piotra Semenki przez ks. Jerzego Mrówczyńskiego³³. Osoba ks. Piotra Semenki doczekała się bardzo obfitych opracowań. Wiele powstało artykułów i obszerniejszych pozycji, które odnoszą się do samej biografii założyciela zmartwychwstańców, jak i jego działalności pisarskiej i zakonotwórczej. Najpierw wymienić należy wspomnienia pośmiertne, których jest kilkanaście³⁴. Następnie na uwagę zasługują wszelkiego rodzaju wspomnienia encyklopedyczne, dzięki którym doktryna i duchowość o Semenki znalazły na stałe miejsce we współczesnej filozofii i teologii³⁵. Archiwum PostulATORSKIE ma jeszcze prace biograficzne o założycielu zmartwychwstańców pióra bpa Pelczara³⁶, Kwiatkowskiego³⁷, Kosińskiego³⁸, E. Jabłońskiej-Deptuły³⁹ oraz szereg życiorysów Semenki wydanych w formie

³³ List ks. Jerzego Mrówczyńskiego, postulatora generalnego, z 8 XI 1999 r. (oryginał w posiadaniu autorki artykułu).

³⁴ Ks. W. K a l i n k a, *Ś. p. ks. P. Semenkeno, jenerał OO. Zmartwychwstania Pańskiego*, „Bonus Pastor”, 8(1886) 181 n., 191-193; t e n ż e, *Dzieła*, t. XII, Kraków 1902, s. 17-30; *Ks. P. Semenkeno*, „Nowa Reforma”, 1886, nr 267, s. 3; *Ks. P. Semenkeno*, „Kurier Polski”, 6(1886), nr 71, s. 8; *P. Semenkeno*, „Gazeta Lwowska”, 76(1886), nr 265, s. 3; nr 270, s. 3; nr 291, s. 4 n.; *O. P. Semenkeno*, „Przegląd Kościelny”, 8(1886) 183 n., 200; *Śp. ks. P. Semenkeno*, „Gazeta Warszawska”, 1886, nr 260, s. 2; nr 269, s. 2; *Śp. o. P. Semenkeno zmarł 18 XI w Paryżu*, „Kurier Poznański”, 15(1886), nr 268, s. 1; S. T a r n o w s k i, *Ks. P. Semenkeno (Wspomnienie pośmiertne)*, „Przegląd Polski”, 21(1886/87), t. 82, s. 620-624; W. K a l i n k a, *O. P. Semenkeno*, „Kronika Rodzinna”, 13(1886) 736; *Zawiadomienie o śmierci ks. P. Semenkeni*, „Tygodnik” (Paryż), 1(1886), nr 42, s. 1; D e b i c k i, art. cyt., s. 105-108.

³⁵ *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, t. XXIII, Warszawa 1866, s. 249; *Encyklopedia Kościelna*, t. XXV, wyd. ks. M. Nowodworski, Warszawa 1902, s. 8-12; *Podręczna Encyklopedia Kościelna*, t. XXXV-XXXVI, pod red. ks. Z. Chełmickiego, Warszawa 1912, s. 168-170; *Enciclopedia Cattolica*, Città del Vaticano 1953, kol. 275; *Polski słownik biograficzny*, t. XXXVI/2, Warszawa-Kraków 1995, s. 219-223; M. F r a c k i e w i c z, *Słownik biograficzny*, t. XIX-XX, Warszawa 1996; *Wielka Encyklopedia Powszechna PWN*, t. X, Warszawa 1967, s. 444; *Semenkeno Piotr*, k. 94, rkps, Biblioteka PAN, Kraków, nr 2159, t. XVII.

³⁶ Bp J. S. P e l c z a r, *Zarys dziejów kaznodziejstwa w Kościele katolickim*, cz. II: *Kaznodzieje polscy*, Kraków 1896, s. 386-388 (wyd. II – Kraków 1917², s. 426-428); bp J. S. P e l c z a r, *Mowa na nabożeństwie za dusze śp. ks. H. Kajsiewicza i ks. P. Semenkeni*, [w:] *Niektóre kazania i mowy przygodne*, Przemyśl 1916, s. 282-294.

³⁷ W. K w i a t k o w s k i, *La vita di padre P. Semenkeno*, Roma 1953.

³⁸ W. K o s i ń s k i, *Duch na czasie*, t. I: *Śługa Boży P. Semenkeno w młodości swojej*; t. II: *Śługa Boży P. Semenkeno w pracy i w walce o doskonałą wierność Bogu*, Rzym 1961-1966.

³⁹ E. J a b ł o ń s k a - D e p t u ł a, *O. P. Semenkeno*, „Znak”, 18(1966), nr 6, s. 692-708.

druku obiegowego⁴⁰ lub noty biograficznej⁴¹. W Archiwum Postulatorskim jest również bogaty zasób wszelkiego rodzaju pism pozostawionych przez współzałożyciela zmartwychwstańców. Podzielone one zostały na sześć dużych działów: 1) dziennik, 2) korespondencja, 3) kazania, mowy, 4) pisma filozoficzne, 5) pisma teologiczne i ascetyczne, 6) pisma różne. Najbardziej osobisty jest *Dziennik*⁴², obejmujący lata 1851-1886. Liczną grupę dokumentów stanowi korespondencja ks. Piotra Semenki. Wśród zachowanych listów część została ogłoszona drukiem (ok. 150 pozycji). Listy rękopiśmienne obejmują ok. 200 pozycji. Niektóre kazania ks. Semenki również zostały ogłoszone drukiem⁴³. Natomiast niewiele jego pism filozoficznych wydano drukiem (12 pozycji)⁴⁴. Ponadto Archiwum jest w posiadaniu dwóch reguł dla księży zmartwychwstańców i dwóch reguł ułożonych dla sióstr zmartwychwstańek⁴⁵. Tak zgromadzona dokumentacja wymaga jeszcze wielu

⁴⁰ Ks. J. Mrówczyński w swojej książce dotyczącej źródeł historii Zgromadzenia (*Studia zmartwychwstańskie. Wprowadzenie do źródeł historii i duchowości zmartwychwstańskiej*, Rzym 1977) wlicza je wszystkie.

⁴¹ M. Z d z i e c h o w s k i, *Z psychologii naszego mesjanizmu. O. P. Semenkenko*, Petersburg 1887; *Kilka myśli o Semenence*, „Vexillum Resurrectionis”, 7(1934), nr 4, s. 3-9; A. W e i l e r, *Wspomnienia o Semenence*, tamże, 8(1935), nr 2, s. 3-8; F. K o n e c z n y, *Śmierć śp. o. Semenkenki*, tamże, 10(1937), nr 1, s. 4-9; B. Z u l i Ń s k a, *Ks. P. Semenkenko*, „Głos Misji”, 8(1939) 187-189, 268-271; A. P i s a r s k a, *O. P. Semenkenko. Nota biograficzna*, „Sacrum Poloniae Millennium”, 7(1960) 358-366.

⁴² *Dziennik*, cz. 1-4 (1851-1886), rkps – Archiwum Rzymskie Księży Zmartwychwstańców; w części wydane pt. *Dziennik. Rzeczy polskie i słowiańskie (1851-1886)*, wybrał E. Elter, przypisami opatrzył ks. P. Naruszewicz, „Sacrum Poloniae Millennium”, 2(1955) 239-465.

⁴³ P. S e m e n e n k o, *Kazania*, Kraków 1923.

⁴⁴ *Le prophète Towiański – encore une secte à dévoiler*, „Le Voix de la Vérité”, 7(1849) 12, 20, 28; *Towiański et sa doctrine juges par l'enseignement de l'Eglise*, Paris 1850; *Tradycjonalizm i semiracjonalizm. Zarys filozofii katolickiej w czterech poglądach zawarty przez Eleonorę Zamięcką*, Warszawa 1857; *Przeciw błędom Andrzeja Towiańskiego*, Poznań 1857; *Biesiady filozoficzne*, „Przegląd Poznański”, 1859, t. 27, s. 113-147; t. 28, s. 41-75, 257-309; 1860, t. 30, s. 137-205; 1861, t. 31, s. 131-183; 1862, t. 33, s. 1-32; *O Averroesie pana Ernesta Renan i o wartościach averroizmu*, tamże, 1860, t. 30, s. 506-526; *Studio critico sull'Averroae di Ernesto Renan*, Roma 1861; *Historiozofia. Ogólny rzut oka na całe dzieje*, „Przegląd Poznański”, 1863, t. 35, s. 365-394; t. 36, s. 265-309; *Kilka myśli o estetyce*, „Przegląd Kościelny”, 1903, t. 4, s. 272-291; *Organon scientiae humanae*, [w:] P. S m o l i k o w s k i, *De philosophia excolenda ac perficienda patris P. Semenkenko*, Romae 1905.

⁴⁵ *Konstytucje Zgromadzenia Zmartwychwstania Pańskiego*, rkps łac., I-XXXIII, Romae, 26 Junii 1842, rkps pol., Biblioteka Jagiellońska, nr 3685, t. VI, k. 375-378; *Zgromadzenie OO. Zmartwychwstańców. Reguła ogólna, ustawa zakonu, pisma ks. Semenkenki i druki 1842-1908*, [w:] A. W o ł y Ń s k i, *Zbiory pism, artykułów i notat do dziejów Kościoła katolickiego w Polsce 1842-1908*, rkps, Biblioteka Narodowa, nr 1871; *Reguła SS. Zgromadzenia Zmartwychwstania PNJCh z 1882*, Archiwum SS. Zmartwychwstańek w Rzymie; *Reguła Zgromadze-*

uzupełnień i poszukiwań w archiwach prywatnych. Niemniej należy stwierdzić, że treść już zgromadzonej dokumentacji pozwala spodziewać się pozytywnego zakończenia sprawy. Wymagać to będzie jednak jeszcze ogromnego nakładu pracy.

Kolejną sprawą będącą jeszcze w stadium prowadzenia w diecezji jest beatyfikacja ks. Wawrzyńca Kuśniaka (1788-1866) – filipina⁴⁶. Proces ks. Wawrzyńca Kuśniaka rozpoczął się 16 VIII 1968 r. W 1971 r. przeprowadzono proces o zachowaniu przepisów Urbana VIII, dotyczący braku kultu publicznego. Obecnie jest gromadzona i opracowywana dokumentacja. Sprawa ta opiera się na następujących dokumentach publicznych, będących podstawą rekonstrukcji chronologii życia ks. Kuśniaka: pierwszym dokumentem jest metryka chrztu w parafii Czarnków 7 VIII 1788 r.⁴⁷; drugi dokument dotyczy przyjęcia młodego Wawrzyńca do Kongregacji Filipinów na Świętej Górze⁴⁸: jest to Księga Kapituł (*Liber Actuum Capitularium*), w której można znaleźć informacje na temat wszystkich pełnionych funkcji w klasztorze przez ks. Kuśniaka, daty nominacji i czas trwania danego urzędu⁴⁹. Dokumentacja publiczna w tej sprawie jest wyjątkowo uboga. Archiwum posiada również parę pozycji dotyczących życia i działalności ks. Kuśniaka. Podstawowymi pozycjami są diariusze i kroniki życia filipinów w Gostyniu: *Liber Magnus Congregationis* – napisany przez ks. Dominikowskiego – będący diariuszem Kongregacji od 1827 r.⁵⁰; *Zbiór Wiadomości o Świętej Górze*, doprowadzony do r. 1836⁵¹; *Kronika Kongregacji*, spisana

nia SS. Zmartwychwstania Pańskiego z 1882 r. zwana „Regułą ośmiu błogosławieństw”, Rzym 1940 (mps).

⁴⁶ Wawrzyniec Kuśniak urodził się 1 VIII 1788 r. w Czarnkowie, ochrzczony został 7 VIII w kolegiacie czarnkowskiej. Szkołę elementarną skończył w Czarnkowie. Później uczęszczał do Gimnazjum w Wałczu. 11 VIII 1811 r. wstąpił do Zgromadzenia Księży Filipinów. 16 I 1816 r. otrzymał święcenia kapłańskie. Od 1839 r. powierzono mu zadania przełożonego domu świętogórskiego. Funkcję tę pełnił przez 27 lat do chwili swojej śmierci, która nastąpiła 15 III 1866 r. Zob. *Pamiętka jubileuszu dwóchsetnego Zgromadzenia Księży Filipinów na Górze Świętej Gostyńskiej roku Pańskiego 1868*, t. II, Poznań 1869, s. 58-210. W *Kronice Kongregacji Księży Filipinów* ks. Brzeziński podaje się za autora tej publikacji.

⁴⁷ *Księga metrykalna parafii Czarnków 1788 rok*, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu.

⁴⁸ *Liber Actuum Capitularium*, Anno Domini 1811.

⁴⁹ *Liber Actuum Capitularium*, Anno Domini 1822; 1839.

⁵⁰ *Liber Magnus Congregationis Oratorii Sancti Philippi Nerii ad Oppidum Gostyń ad Normam eiusmodi Congegatinis Limanae inceptus ab Anno 1827* (Archiwum Księży Filipinów (dalej cyt.: AKF) Gostyń, bez sygn.).

⁵¹ *Zbiór wiadomości o Świętej Górze pod Gostyniem osiadłej przez Kongregację Oratorij Świętego Filipa Neriusza ukończony w czterech częściach we wrześniu 1836 roku*, spisał

przez ks. Brzezińskiego⁵². Ponadto o życiu ks. Kuśniaka można dowiedzieć się z historii i kronik jezuitów ze Śremu, którym materialnie wydatnie pomagał przełożony filipinów⁵³. Ks. Brzeziński wydał po śmierci ks. Kuśniaka *Instytut św. Filipa Neriusza*, w którym uwzględnia jego życiorys⁵⁴. Wiele cennych informacji o osobie ks. Kuśniaka zawiera *Dziennik* Edmunda Bojanowskiego⁵⁵, założyciela służebniczek. Bardzo ważnym dokumentem jest tablica pamiątkowa umieszczona na kościele w Górze Świętej, upamiętniająca śmierć ks. Kuśniaka. W jej treści umieszczono informację o świątobliwym życiu ks. Kuśniaka. Ponadto Archiwum Księży Filipinów (AKF) w Gostyniu posiada pisma własne ks. Wawrzyńca Kuśniaka. Składa się na nie 18 kazań: szesnaście z nich zachowane zostało w rękopisach⁵⁶, natomiast dwa pozostałe można odnaleźć w wydanej drukiem życiorysie ks. Kuśniaka⁵⁷ i w historii Kongregacji Świętogórskiej⁵⁸. Należy zauważyć, że dokumentacja w sprawie beatyfikacji ks. Kuśniaka nie jest obfita i pochodzi zasadniczo ze środowiska zakonnego, w którym przebywał. Nie przekreśla to jednak wartości tych pozycji, tym bardziej że źródła pozazakonne potwierdzają to, co zostało przekazane przez towarzyszy życia ks. Kuśniaka. Poza tym opinia o świętości jego życia, która przetrwała do dzisiejszych czasów, jest jakby pieczęcią dla prawdziwości tych informacji.

Sprawa beatyfikacji o. Fabiana Maliszowskiego (1583-1644)⁵⁹ – dominikanina obecnie nie jest kontynuowana. W 1744 r. sejmik

ks. Dominikowski, AKF Gostyń, bez sygn.

⁵² *Kronika Kongregacji XX Filipinów od r. 1866*, spisał ks. Brzeziński, AKF Gostyń, bez sygn. Ks. Brzeziński znał osobiście ks. Wawrzyńca Kuśniaka. Jest autorem jeszcze dwóch pozycji o świątobliwym życiu tego filipina.

⁵³ *Historiae Domus Missiam Szremensis Societas Jesu*, Archiwum OO. Jezuitów Prowincji Małopolskiej, Kraków, rkps 287; *Diarium Residentiae Szremensis s. Jesu a die 1 a Augusti 1956*, Archiwum OO. Jezuitów Prowincji Małopolskiej, rkps 316.

⁵⁴ *Instytut św. Filipa Neriusza*, cz. I: *Uwagi wstępne do Objasnień Instytutu św. Filipa Neriusza*, Tarnów 1888.

⁵⁵ *Dziennik Edmunda Bojanowskiego od 1853 do 1871 roku*, Archiwum Sióstr Służebniczek, Dębica, rkps, bez sygn.

⁵⁶ Teczka pt. *Sługa Boży ks. Wawrzyniec Kuśniak. Scripta I. Rękopisy kazań i opinia grafologa*, AKF Gostyń, bez sygn.

⁵⁷ [Bez autora], *Pobożny żywot ks. Wawrzyna Kuśniaka Proboszcza Zgromadzenia xx. Filipinów na Górze Świętej pod Gostyniem*, Poznań 1869.

⁵⁸ *Pamiętka jubileuszu dwóchsetnego Zgromadzenia Księży Filipinów na Górze Świętej Gostyńskiej roku Pańskiego 1868*, t. II.

⁵⁹ Fabian Maliszowski (lub Malisowiusz) pochodził z rodziny mieszczańskiej z Przemyśla. Urodził się prawdopodobnie 9 XI 1583 r. We Lwowie wstąpił do dominikanów, gdzie ok.

ziemi mińskiej wniósł do Synodu w Wilnie prośbę o wszczęcie kroków w sprawie beatyfikacji o. Fabiana Maliszowskiego. W 1750 r. Kapituła Prowincjalna zleciła Antoninowi Derjakubowiczowi zebranie wszystkich pamiątek i zapisów o F. Maliszowskim. W ten sposób powstała *Informatio de Venerabili Patre Fabiano Praemisliensi O. Pr. Russiae*⁶⁰. Przerwane w 1757 r. spisywanie cudów otrzymanych przez przyczynę o. F. Maliszowskiego kontynuowano od r. 1787⁶¹. Po odnalezieniu w 1922 r. ciała o. F. Maliszowskiego bp Zygmunt Łoziński w 1927 r. ustanowił trybunał diecezjalny celem rozpoznania zwłok, a na postulatora sprawy powołał ks. Michała Krzywickiego. 27 III 1927 r. pod przewodnictwem ks. oficjała Micewicza dokonano ekshumacji i rozpoznania zwłok o. Fabiana Maliszowskiego. 22 III 1928 r. bp Łoziński zwrócił się do prowincjała dominikanów o dostarczenie pism i przeprowadzenie kwerendy dokumentów. Akta procesu informacyjnego znajdują się obecnie w Kurii Diecezjalnej w Drohiczynie. Dokumentacja w tej sprawie nie jest zbyt obfita, ale treść jej wskazuje na niegasnącą opinię świętości o. Fabiana Maliszowskiego. Zaraz po jego śmierci powstała publikacja o osobliwościach Rusi, w której na kilkunastu stronach wspomina się o świątobliwym dominikaninie⁶². W 1742 r. prowincjał Remigiusz Bobiński, wizytując klasztor w Stołpcach, zebrał tam świeżą jeszcze tradycję o Maliszowskim, a stwierdziwszy jego żywy kult, wydał rozporządzenie, by kult oddawany świątobliwemu zakonnikowi nie był w kolizji z prawem kanonicznym. Ponadto zarządził zaprowadzenie księgi cudów⁶³. Zaraz też w 1743 r.

1606 r. przyjął święcenia kapłańskie. W klasztorze był przede wszystkim kaznodzieją: we Lwowie, w Złotym Potoku, w Barze, w Smotryczu oraz misjonarzem w Stołpcach na Polesiu. W 1613 r. Kapituła Zakonna obradująca we Lwowie nadała mu tytuł kaznodziei generalnego, Kapituła zaś obradująca w Lizbonie – tytuł bakałarza teologii (1618), wreszcie Kapituła Generalna w Tuluzie (11 VII 1628 r.) przyznała mu doktorat pod warunkiem złożenia egzaminów. W latach 1614-1641 o. Maliszowski był przeorem w Busku, Jezupolu, Stołpcach, Barze, Kudaku, w Jaworowie i Kamieńcu Podolskim. Jako definitor brał udział w Kapitułach Prowincjalnych: w Konstantynowie (1617), w Barze (1629) i we Lwowie (1640), natomiast w Kapitułach Generalnych w Lizbonie (1618) i w Mediolanie (1622) uczestniczył jako socjusz definitora. Kapituła obradująca w Kamieńcu Podolskim w 1632 r. wybrała go na prowincjała prowincji ruskiej. Funkcję tę sprawował do 1636 r. O. Fabian Maliszowski zmarł w zakonie w opinii świętości 12 I 1644 r. w Stołpcach. Zob. R. Ś w i ę t o c h o w s k i, *Maliszowski Fabian, Malissovius, Fabian ze Stołpców (1583-1644)*, [w:] *Hagiografia polska*, t. II, s. 70-73.

⁶⁰ Ogłoszona drukiem w 1927 r. we Lwowie.

⁶¹ Niestety, spisy te nie dochowały się do naszych czasów.

⁶² S. O k o l s k i, *Russia Florida*, Leopoli 1646, s. 41, 45, 54 n., 140, 145.

⁶³ *Liber vitae et miraculorum venerabilis Servi Dei Patris Fabiani, Praemisliensis Ord. Praed. Anno 1743*. Obejmuje on lata 1743-1757.

ukazała się książka Siejkowskiego traktująca o opinii świętości życia o. F. Maliszowskiego oraz łask otrzymanych za jego pośrednictwem⁶⁴. Koniec XVI w. przyniósł jeszcze jedną pozycję, w której przekazano tradycję o dobrym życiu o. F. Maliszowskiego⁶⁵. W publikacji W. Syrokomli z 1861 r. znajduje się *passus* o Maliszowskim⁶⁶. W latach 1867-1922 kult tego dominikanina został ograniczony przez działalność rządu rosyjskiego. Władze carskie usunęły ciało o. Maliszowskiego ze wspólnego grobowca (1867) i zakopały w nie znanym miejscu, by w ten sposób udaremnić oddawanie czci świątobliwemu zakonnikowi⁶⁷. Kościół w Stołpcach zamieniono w cerkiew. W 1922 r. staraniem trzech księży odnaleziono ciało o. Fabiana Maliszowskiego, dzięki czemu odrodzony kult tego dominikanina przetrwał do dzisiaj⁶⁸. Zebrano też wszystkie pamiątki o nim; pracę tę ogłoszono drukiem w 1927 r.⁶⁹

III. SPRAWY ZNAJDUJĄCE SIĘ W KONGREGACJI

Najbardziej zaawansowaną sprawą na forum Kongregacji jest beatyfikacja ks. Stanisława Papczyńskiego (1631-1701) – założyciela marianów⁷⁰. Na wniosek Kapituły Generalnej marianów z 24 VIII 1766 r.

⁶⁴ S. Siejkowski, *Świątnica Pańska*, Kraków 1743.

⁶⁵ K. Chodkiewicz, *De rebus gestis in provinciae Russiae Ord. Praed.*, Berdyczowie 1780, s. 81, 130, 132 n., 137, 139-141, 169, 172, 349 n.

⁶⁶ W. Syrokomla, *Niemen od źródeł do ujścia*, Wilno 1861, s. 24 n.

⁶⁷ Pismo z 26.02.1867 r., Archiwum Państwowe w Wilnie. Akt archiwalny kancelarii Wileńskiego Generałgubernatora, nr 1316. Odpis dokonany przez ks. Usasa znajduje się w ADKD, sygn. Pp 203, s. 267.

⁶⁸ W. Miłaszewski, B. Ciechanowicz i K. Łomacki.

⁶⁹ O. A. Walz, *Informatio de Venerabili Patre Fabiano Praemisliensi O. Pr. Russiae*, 1927; t e n ż e, *Compendium historiae Ord. Praed.*, Romae 1930, s. 316, 417; *Akta dotyczące kultu Sługi Bożego Fabiana Maliszowskiego*, s. 217, pkt 4, ADKD, sygn. Pp 203.

⁷⁰ Jan Papczyński urodził się 18 V 1631 r. w Podegrodziu k. Starego Sącza. Podjął naukę w szkole w Podegrodziu i Nowym Sączu, Jarosławiu, Lwowie i Podolińcu. 2 VII 1654 r. wstąpił do Zakonu Pijarów i przyjął imię zakonne Stanisław od Jezusa i Maryi. Po roku nowicjatu został wysłany do Warszawy na studia teologiczne. 22 VII 1656 r. złożył profesję zakonną. 12 III 1661 r. z rąk biskupa przemyskiego Stanisława Sarnowskiego przyjął święcenia kapłańskie. W późniejszym czasie pracował jako nauczyciel w Podolińcu, Rzeszowie i w Warszawie. W wyniku konfliktów Papczyński opuścił Zakon Pijarów z przyrzeczeniem, że nie rezygnuje ze swego powołania, a w przyszłości zamierza utworzyć nowe zgromadzenie. W 1674 r. Papczyński uzyskał od bpa Święcickiego dekret erekcyjny na budowę tzw. domu rekolekcyjnego w Puszczy Korabiewskiej. Dokument ten dał podstawę do powstania Zgroma-

Sąd Biskupi w Poznaniu rozpoczął 10 VI 1767 r. proces informacyjny w sprawie beatyfikacji Stanisława Papczyńskiego. Trwał on do 4 X 1769 r., po czym akta procesu, potwierdzone przez bpa Andrzeja Młodziejowskiego, przesłano do Rzymu⁷¹. Tak dobrze rozpoczęty proces został zatrzymany w 1775 r. z powodu luk w dokumentacji. Dopiero po 1909 r. odnowione Zgromadzenie rozpoczęło dalsze prace przygotowawcze. W tym czasie gromadzono potrzebne materiały archiwalne, pojawiły się różne opracowania i publikacje, pielgrzymowano do grobu Sługi Bożego. Sprawa ta jednak przeciągnęła się aż do r. 1952. Wówczas przeprowadzona kwerenda dokumentów wykazała, że założyciel marianów nadal cieszył się niesłabnącą sławą świętości. Na podstawie zgromadzonych materiałów można było przystąpić do opracowania tzw. pozycji na temat heroicznego cnót Sługi Bożego, którą wydrukowano w 1977 r. Pozycja ta została oceniona przez konsultorów historyków pozytywnie. Uzyskała też pozytywną notę Kongregacji Generalnej. W latach 1981-1982 odbył się w Warszawie proces w sprawie zachowania dekretów pap. Urbana VIII⁷². Zebrane materiały należało ocenić w świetle nowych przepisów, obowiązujących od 1983 r. W wyniku dalszych prac 13 VII 1992 r. został wydany dekret o heroicznosci cnót Sługi Bożego Stanisława Papczyńskiego⁷³. Dokumentacja zebrana podczas prowadzenia procesu beatyfikacyjnego o Stanisława Papczyńskiego, dotycząca jego życia i działalności, zajmuje w pozycji aż 618 stron. Zawiera 16 działów: 1) urodzenie i okres przed wstąpieniem do pijarów, 2) początki życia zakonnego u pijarów, 3) otrzymanie święceń kapłańskich, 4) aktywne życie Sługi Bożego w czasie pobytu u pijarów, 5) konflikt Sługi Bożego ze swoimi przełożonymi, 6) odejście Sługi Bożego od pijarów, 7) relacje z pijarami po odejściu z Instytutu, 8) apologia o odejściu od pijarów, 9) wyjątki z *Historii* Michała Krausa, 10) fundacje pierwszych domów, 11) powstanie, przywileje, protekcje i afiliacje Instytutu, 12) pisma legislacyjne i dające wskazówki do kierowania

dzenia Marianów. Przed śmiercią o. Stanisława Papczyńskiego, która nastąpiła 17 IX 1701 r., nie udało się uzyskać w Rzymie pełnego potwierdzenia dla nowego zgromadzenia. Chronologia życia Papczyńskiego zaczerpnięta została z pozycji historycznej, której pełna nazwa brzmi: *SCCS, Officium Historicum, 65, Posnaniens. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Stanislai a Iesu Maria Papczyński Fundatoris Clericorum Regularium Immaculate Conceptionis B. M. V. († 1701). Positio super introductione causae et super virtutibus ex officio concinnata*, Romae 1977 (w dalszej części pracy stosowany będzie skrót: *Positio [...] Stanislai Papczyński*).

⁷¹ Tamże, s. LXXXV n.

⁷² T. Rogalski, *Sługa Boży Stanisław Papczyński*, [w:] *Polscy święci*, t. VII, pod red. J. R. Bara OFMConv, Warszawa 1985, s. 82.

⁷³ Abp E. Nowak, art. cyt., Aneks IX, s. 131.

Zgromadzeniem, 13) zatwierdzenie papieskie Zgromadzenia, 14) działalność prywatna Sługi Bożego, 15) działalność piśmiennicza Sługi Bożego, 16) śmierć Sługi Bożego⁷⁴. Dokumentacja obejmująca źródła narracyjne⁷⁵ w sprawie ks. Papczyńskiego zawiera pierwszą jego biografię, napisaną już cztery lata po jego śmierci przez franciszkanina o. Mansweta Leporiniego⁷⁶. Szczególnie cenny jest napisany przez Wyszyńskiego *Żywot*, który zawiera wiele szczegółów z życia Papczyńskiego⁷⁷. Kolejny życiorys napisany został w 1757 r. przez Jana Teixeira⁷⁸. Następne dokumenty w pozycji zawierają: 1) wzmianki okazjonalne o Słudze Bożym z lat 1723-1763, 2) świadectwa o życiu, wydarzeniach nadzwyczajnych i wstawiennictwach przypisywanych Słudze Bożemu (1725; 1752-1768), 3) relacje o oględzinach, przeniesieniu i strzeżeniu szczątek śmiertelnych Sługi Bożego i rozpowszechnianie jego obrazu (1739-1766), 4) poznański proces informacyjny (1751-1775), 5) świadectwa o opinii świętości Sługi Bożego z lat 1769-1800, świadectwa o opinii świętości z lat 1828-1898⁷⁹. Na stronach 889-923 pozycji historycznej umieszczono wykaz bibliografii z lat 1901-1973 dotyczącej Sługi Bożego. Papczyński pozostawił wiele pism własnych, poświęconych głównie organizacji życia zakonnego ówczesnych marianów. Można tu wymienić: *Templum Dei Mysticum*⁸⁰; *Orator Crucifixus*; *Norma vitae religiosae*; *Doctor Angelicus*; *Prodromus Reginae Attium*; *Triumphus*; *Protestatio Romam abuentis*; *Testamentum*; *Fundatio Domus Recollectionis*; *Apologia pro Egressu e Scholis Piis*⁸¹. W całym procesie najczęściej skorzystała z nich biegła psycholog Z. Płużek, która na prośbę adwokata dla relatorów teologów opracowała charakterystykę psychologiczną Sługi Bożego⁸². W ten sposób zgromadzono całość

⁷⁴ *Positio* [...] *Stanisłai Papczyński*, s. 3-621.

⁷⁵ Całość tej dokumentacji przedstawiona została w *Positio* [...] *Stanisłai Papczyński*, s. 624-887.

⁷⁶ O. M. L e p o r i n i, *Vita Fundatoris di P. M. Leporini*, tamże, s. 624-650.

⁷⁷ *Żywot* napisany przez o. K. Wyszyńskiego: *Vita V.S.D. P. Stanisłai a Iesu Mariae* [...] *composita per P. Casimirum Wyszyński eiusdem Congregationis Marianae ex Praepostum Generalem*, 1754.

⁷⁸ *Positio* [...] *Stanisłai Papczyński*, s. 718-724.

⁷⁹ Tamże, s. 725-887.

⁸⁰ *Templum Dei Mysticum. Quod In Homine Christiano demonstravit R. P. Stanislaus a Iesu Maria Presbyter polonus*, Romae 1958. Polska wersja językowa: S. P a p c z y ń s k i, *Mistyczny Kościół Boży*, Stockbridge 1965 (mps Archiwum Księży Marianów w Warszawie).

⁸¹ Większość tych pism została wydana w publikacji: p. S t a n i s ł a u s a I e s u M a r i a, *Norma vitae. Varia scripta*, Romae 1960.

⁸² *Processus* [...] *Stanisłai Papczyński, Informatio*, s. 227-237.

dokumentacji w sprawie beatyfikacji o. Papczyńskiego. Obecnie sprawa czeka na przeprowadzenie postępowania o domniemany cud działający za przyczyną o. Papczyńskiego.

Drugą sprawą, która w Kongregacji oczekuje na przeprowadzenie postępowania o uznanie domniemanego cudu, jest beatyfikacja o. Kazimierza Wyszynskiego (1700-1755) – odnowiciela marianów⁸³. W sprawie o. Kazimierza Wyszynskiego już w latach 1763-1770 przeprowadzono proces informacyjny w Balsamão. Następnie taki sam proces przeprowadzono w Poznaniu w latach 1775-1778, a w 1779 r. przekazano sprawę do Rzymu. 15 I 1780 r. sprawę wprowadzono na forum Kongregacji. Listy wzywające do przeprowadzenia procesów apostołskich rozesłano 25 XI 1780 r. Taki proces przeprowadzono w Poznaniu w latach 1781-1783, ale do Rzymu akta tego procesu dotarły dopiero w 1968 r. Natomiast akta z procesu przeprowadzonego w Bragança w 1783 r. dotarły do Kongregacji dopiero w 1972 r., i to tylko fragmenty. Przyczyną takiego stanu rzeczy było rozwiązanie Prokuratorii Generalnej Księży Marianów w Rzymie w 1798 r. i kasata marianów w Portugalii w 1834 r., a w Polsce w 1864 r. Sprawę ponownie podjęto w 1953 r. W 1955 r. Kongregacja powzięła decyzję przygotowania sprawy. Otwarcie procesów w Kongregacji nastąpiło 25 I 1974 r. Pozycja została ukończona w 1986 r.⁸⁴ Pierwszą dyskusję wyznaczono na 14 X 1986 r. Zostały wtedy przedstawione relacje i wota konsultorów historyków. Dekret heroicznego cnót został wydany 21 XII 1989 r.⁸⁵ Dokumentacja w tej sprawie jest następująca. W latach 1768-1841 zebrano 18 dokumentów, będących

⁸³ Kazimierz Wyszynski, w świecie zwany January Franciszek, urodził się 19 VIII 1700 r. w Jeziorze Wielkiej k. Grójca. Uczęszczał do szkoły pijarów w Górze Kalwarii, następnie zaś w Warszawie. Po ukończeniu szkoły przygotowywał się do zawodu w Kancelarii Grodzkiej w Warszawie. Wstąpił do Zgromadzenia Marianów, przyjmując habit 18 XI 1723 r. w kościele Św. Stanisława w Rzymie. 20 IV 1726 r. otrzymał święcenia kapłańskie z rąk bpa Jana Tarło. W 1753 r. o. Kazimierz Wyszynski wyjechał do Portugalii, by tam założyć nowy klasztor. Dwa lata później, w 1755 r., umiera w Lizbonie. Zob. *Origo O. Kazimierza Wyszynskiego Congregationis Marianorum Immaculatae Conceptionis Beatissimae Virginis Mariae*, Archiwum Archidiecezjalne w Poznaniu, sygn. APS/7; *Posnaniensis Processus Informativus Venerabilis Servi Dei Casimiri Wyszynski [...] Anno Domini 1775 et 1776, Sacra Congregatio Rituum 1786*, k. 125.

⁸⁴ Pełna nazwa tego dokumentu brzmi: *SCCS, Officium Historicum, 132, Miranden seu Brigantien. Beatificationis et Canonizationis Servi Dei Casimiri a S. Iosephi Wyszynski, Sacerdoti Professi Cler. Reg. Marianorum Imm. Conc. B. V. M. (†1755), Positio super virtutibus ex officio concinnata*, Rzym 1986 (w dalszej części artykułu stosowany będzie skrót: *Positio [...] Casimiri Wyszynski*).

⁸⁵ *Abp Nowak*, art. cyt., Aneks IX, s. 131.

zeznaniem świadków oraz wzmiankami z listów i pism, a dotyczących opinii świętości o. Wyszyńskiego⁸⁶. W latach 1843-1955 ukazało się 20 różnych pozycji na temat Zgromadzenia Marianów oraz samej osoby o. Wyszyńskiego i jego świątobliwego życia⁸⁷. Osobno przedstawione są dokumenty świadczące o aktualnej opinii świętości Wyszyńskiego, a dotyczące lat 1931-1965⁸⁸. Ta duża liczba zgromadzonej dokumentacji na temat świętości o. Wyszyńskiego świadczy o sile jego oddziaływania i o tym, że pamięć jego świętego życia przetrwała aż do współczesnych czasów.

Sprawa beatyfikacji abpa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego (1822-1895) – założyciela Sióstr Rodziny Maryi⁸⁹, czeka obecnie na dyskusję konsultorów historyków nad przygotowaną pozycją. W 1950 r. kard. S. Wyszyński udzielił pozwolenia na zbieranie i przygotowywanie materiałów do ewentualnego prowadzenia procesu beatyfikacyjnego abpa Zygmunta Felińskiego. 31 V 1965 r. uroczyste zostało otwarte proces informacyjny sługi Bożego Zygmunta Felińskiego. Proces ten został zakończony w 1984 r. Na-

⁸⁶ W *Positio [...] Casimiri Wyszyński* zawarte jest osiem zeznań marianów, zeznanie franciszkanina oraz dziewięć wypisów z różnego rodzaju listów i pism (s. 490-524).

⁸⁷ *Positio [...] Casimiri Wyszyński*, s. 526-550.

⁸⁸ Tamże, s. 552-579.

⁸⁹ Zygmunt Szczęsny Feliński urodził się 1 XI 1822 r. w Wojutynie na Wołyniu. W wieku ośmiu lat rozpoczął naukę w szkole w Nieświczu, potem uczył się w gimnazjum w Łucku, następnie w Klewaniu. Później rozpoczął studia matematyczne na Uniwersytecie Moskiewskim. Jesienią 1847 r. wyjechał do Paryża na kontynuację studiów. Tam uczestniczył w życiu polskiej emigracji. W 1851 r. powrócił do kraju, by podjąć studia w Seminarium Duchownym w Żytomierzu. Rok później został wysłany przez przełożonych do Akademii Duchownej w Petersburgu. Świecenia kapłańskie przyjął 8 IX 1855 r. W 1857 r. założył żeńskie zgromadzenie zakonne Rodziny Maryi w celu opieki nad biednymi dziećmi i sierotami. W 1862 r. ks. Feliński został mianowany arcybiskupem warszawskim. Był to okres poprzedzający powstanie styczniowe i pierwsze miesiące po jego wybuchu. Za swoją nieugiętą postawę wobec rządu carskiego w czerwcu 1863 r. arcybiskup został aresztowany i zesłany do Jarosławia nad Wołgą, gdzie spędził 20 lat na wygnaniu. Powrócił stamtąd w 1883 r. do Lwowa, potem przebywał też w Krakowie i w Rzymie. Nie mógł powrócić do Warszawy, więc osiedlił się w Dźwiniacze w Galicji. Zmarł 17 IX 1895 r. w Krakowie, zostawiając po sobie wspomnienie kapłana gorliwego i świętego. Zob. *Pamiętniki ks. Zygmunta Felińskiego arcybiskupa warszawskiego*, cz. I: 1822-1851, Wilno 1858, s. 187; część druga obejmuje lata 1852-1883 (całość wydana w Krakowie w 1897 r. oraz w Warszawie w 1986 r.); A. K r a u s h a r, *Z życia arcybiskupa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego (nieco tajnych dokumentów dyplomatycznych z roku 1862)*, (Miscellanea Historyczne, LXV), Warszawa 1916; J. D r e w n i k, *Udział księdza abpa Zygmunta Szczęsnego Felińskiego w odrodzeniu katolicyzmu polskiego*, Lublin 1968 (mps); W. S m o c z y Ń s k i, *Ksiądz Zygmunt Szczęsny Feliński, arcybiskup metropolita warszawski*, Kraków 1896; I. P o l k o w s k i, *Wspomnienie o Zygmuncie Szczęsnym Felińskim arcybiskupie, metropolicie warszawskim*, Kraków 1896.

stąpiło przekazanie akt do Kongregacji. W latach 1984-1998 przygotowana została pozycja historyczna o życiu i cnotach abpa Felińskiego⁹⁰. Odbędzie się już dyskusja konsultorów historyków nad pozycją⁹¹. Dokumentacja w tej sprawie została zebrana w XXIII tomach⁹². Jest to bogaty zasób dokumentów, który daje szansę na pozytywne zakończenie sprawy.

Sprawa beatyfikacji m. Kolumby B i a ł e c k i e j (1838-1887) – założycielki Sióstr Dominikanek⁹³, znajdująca się w Kongregacji, obecnie jest na etapie opracowywania pozycji historycznej. Sprawa została zainicjowana w okresie obowiązywania prawa z 1917 r. W ramach postępowania beatyfikacyjnego w Archiwum Zgromadzenia zgromadzono dokumentację, na którą składają się: prośba m. Rozariany Mikiewicz, przełożonej generalnej, do

⁹⁰ *Congregatio de Causis Sanctorum, Varsavien seu Cracovien. Beatificationis et canonizationis Servi Dei Sigismundi Felicis Feliński Archiepiscopi Varsaviensis Fundatoris Congr. SS. Franciscalum Familiae Mariae 1822-1895, Positio super vita, virtutibus et fama sanctitatis, Romae 1998 (dalej cytowana będzie jako: Positio [...] Sigismundi Felicis Feliński).*

⁹¹ Uczestniczyło w niej sześciu konsultorów. Autorce pracy nie udało się ustalić więcej szczegółów w tej materii. Postulacja motywowała te odmowę przepisami o tajemnicy procesowej.

⁹² Tom I – Dokumenty personalne, II – Dokumenty związane z wyniesieniem ks. Felińskiego do godności arcybiskupa warszawskiego; III – Pisma Stolicy Apostolskiej; IV – Pisma osób duchownych i urzędników państwowych do ks. Felińskiego; V – Listy zakonnic i osób świeckich; VI – Akta wydane przez arcybiskupa Felińskiego; VII – Pisma dotyczące ks. Felińskiego przebywającego na wygnaniu; VIII – Korespondencja pomiędzy Sekretariatem Stanu papieża Piusa IX a Nuncjaturą Apostolską; IX – Pisma skierowane do Stolicy Apostolskiej a dotyczące Sługi Bożego; X – Korespondencja dyplomatyczna; XI – Pisma związane ze śmiercią i pogrzebem abpa Felińskiego; XII – dokumenty dotyczące założonego zgromadzenia; XIII – Wspomnienia o Słudze Bożym; XIV-XV – Korespondencja prywatna o Słudze Bożym; XVI-XVIII – Informacje o Słudze Bożym w prasie; XIX – Recenzje pism Sługi Bożego; XX – Publikacje o Słudze Bożym; XXI – Ikonografia; XXII – Materiały uzupełniające; XXIII – Monografia o Słudze Bożym.

⁹³ Róża Białecka urodziła się 23 VIII 1838 r. w Jaśniszczach k. Podkamienia na ziemi Iwowskiej. Za radą o. Jandela, generała Zakonu Kaznodziejskiego, w 1857 r. udała się do Nancy we Francji, by tam uzyskać podstawy formacji zakonnej. Generał zaproponował jej, by po zdobyciu formacji założyła podobne zgromadzenie na ziemiach polskich. 8 VIII 1861 r. otwarto nowicjat w Wielowsi, a tym samym zapoczątkowano Zgromadzenie Sióstr Dominikanek. W 1868 r. Zgromadzenie uzyskało zatwierdzenie władz kościelnych i świeckich, a w 1867 i 1874 r. zatwierdzenie Konstytucji Zgromadzenia przez bpa Łukasza Soleckiego w Przemyślu. W 1885 r. Zgromadzenie otrzymało Dekret Pochwalny od Stolicy Świętej. 18 III 1887 r. m. Kolumba Białecka umarła w obecności kapłana i licznie zgromadzonych sióstr. Zob. H. M. C o r m i e r, *Vie de Révérendissime Père Alexandre – Vincent Jandel Soixante Troisième Maître Général des Frères-Prechreurs*, Paris 1890, s. 445-451; B. P a s ł a w s k a, *Życie Czcigodnej Matki Róży Kolumby Białeckiej Fundatorki Sióstr Dominikanek III Zakonu w Wielowsi*, Archiwum Sióstr Dominikanek w Białej Niżnej (dalej cyt.: ASDBN), sygn. II Cr 1108.

bpa I. Tokarczuka o wyznaczenie wicepostulatora oraz powołanie komisji do badań przygotowujących przyszłą beatyfikację⁹⁴; prośba do prymasa Polski kard. Stefana Wyszyńskiego o zezwolenie na rozpoczęcie procesu informacyjnego⁹⁵; pismo kard. Stefana Wyszyńskiego zezwalające na rozpoczęcie prac przygotowawczych do procesu diecezjalnego⁹⁶; pismo kard. Stefana Wyszyńskiego, w którym podaje do wiadomości, że 171 Konferencja Episkopatu uchwałą z 14 XII 1979 r. nie wniosła zastrzeżeń przeciwko rozpoczęciu procesu informacyjnego dotyczącego życia i cnót założycielki dominikanek; pełnomocnictwo na postulatora sprawy udzielone ks. dr. Józefowi Glempowi przez Radę Generalną Zgromadzenia Sióstr św. Dominika⁹⁷ oraz pismo Rady Generalnej mianujące postulatorem diecezjalnym ks. dr. Stefana Kośnika z Warszawy na miejsce kard. J. Glempa, który otrzymał nominację na prymasa Polski⁹⁸. W sprawie beatyfikacji m. Kolumby Białeckiej wszystkie dokumenty zgromadzono w Archiwum Sióstr Dominikanek w Białej Niżnej oraz w Archiwum Sióstr Dominikanek w Krakowie (dalej cyt.: ASDK). Przeprowadzono rekonesans w 32 polskich archiwach zakonnych i diecezjalnych (w tym w 14 archiwach wynik poszukiwań był pozytywny), 26 archiwów państwowych (z czego tylko w jednym był wynik pozytywny – Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Krakowie, Oddział na Wawelu) oraz 14 archiwów zagranicznych (w ośmiu archiwach osiągnięto pozytywny wynik poszukiwań)⁹⁹. Kwerendy dokumentów dokonała Komisja Historyczna, wyznaczona przez bpa I. Tokarczuka dekretem z 6 IX 1980 r.¹⁰⁰ Wśród licznie zebranych dokumentów (ok. 1200) dotyczących życia i działalności m. Kolumby Białeckiej aż 190 to dokumenty publiczne¹⁰¹. Dużą grupę stanowią dokumenty własne Fundatorki: korespondencja, obejmująca ok. 300 pozycji, notatki osobiste i konferencje duchowe (ok. 10 pozycji) oraz Ustawy i Konstytucje Zgromadzenia (pięć pozycji). Pozostałe dokumenty, będące podstawą dowodzenia, dotyczą opracowań o życiu i dziele m. Kolumby Białeckiej¹⁰². W trakcie

⁹⁴ Pismo z 25 VII 1977 r., ASDBN, l. dz. 47/77.

⁹⁵ Pismo z 12 X 1977 r., ASDBN.

⁹⁶ Pismo 14 I 1980 r., ASDBN.

⁹⁷ Pismo z 12 IV 1980 r., ASDBN.

⁹⁸ Pismo z 23 IX 1981 r., ASDK, l. dz. 115/9/81.

⁹⁹ Wykaz archiwów: ASDBN, bez sygn.

¹⁰⁰ Pismo bpa I. Tokarczuka, ASDK, nr 1883/980.

¹⁰¹ ASDBN, sygn. III Bap 297-480.

¹⁰² Szczegółowy wykaz dokumentacji zob. B. W y s o c k a, *Dowodzenie w sprawach historycznych polskich kandydatów na ołtarze*, Lublin 2000 (mps).

procesu na etapie diecezji trybunał przeprowadził 23 sesje, podczas których zgromadzono dokumenty mające jakikolwiek związek ze sprawą, oraz przesłuchano świadków w sprawie aktualnej opinii świętości.

Również w sprawie beatyfikacji m. Marii M e r k e r t (1817-1872) – założycielki elżbietanek¹⁰³, obecnie przygotowywana jest pozycja historyczna¹⁰⁴. Sprawa m. Marii Merkert rozpoczęta została formalnie w 1985 r. 19 II tegoż roku została powołana Komisja Historyczna. Prace swe zakończyła 27 IX 1989 r. Kanoniczne dochodzenie w diecezji zakończono w 1997 r. 18 IX przekazano akta do Kongregacji. W tej sprawie Archiwum PostulATORSKIE dysponuje niewielką ilością dokumentów własnych, dzięki którym można odtworzyć życie Marii Merkert. W zasadzie jest tylko dokument chrztu Marii¹⁰⁵, świadectwo złożonej profesji¹⁰⁶, zgonu¹⁰⁷ oraz pogrzebu¹⁰⁸. W tym przypadku należy posłużyć się innymi rodzajami dokumentów, by odtworzyć chronologię życia założycielki Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety. Archiwum to dysponuje dobrym zasobem dokumentacji opisującej życie ich założycielki. Najobszerniej mówi się o niej tuż po śmierci we wspomnieniach współczesnych jej ludzi¹⁰⁹. Źródłem informacji o życiu m. Merkert są także kroniki Zgromadzenia. Pod uwagę można wziąć dziewięć

¹⁰³ Maria Merkert – założycielka Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety (pierwotnie zwanych Szare Siostry), urodziła się 23 IX 1817 r. w Nysie. Po śmierci rodziców Maria razem z siostrą postanowiły poświęcić się pielęgnowaniu chorych w ich domach. W tym celu przyłączyły się do Klary Wolff, prowadzącej w Nysie dobrowolną, bezpłatną opiekę nad chorymi. Dzień 27 IX 1842 r. – pierwszy dzień ich oficjalnej posługi chorym – przyjęty został jako dzień powstania zrzeszenia, które uznane jest jako poprzedzające dla Zgromadzenia Sióstr św. Elżbiety. Arcybiskup zaaprobował całe Zgromadzenie 2 IV 1864 r. Matka Maria Merkert zmarła 14 XI 1872 r. w opinii świętości. Zob. J. S c h w e t e r CSSR, *Historia Zgromadzenia Sióstr Świętej Jadwigi*, Wrocław 1998.

¹⁰⁴ M. C y b u l a, *Etapy w dochodzeniu kanonicznym w sprawie Służebnicy Bożej Marii Merkert (1817-1872)*, „Echo Prowincji Sióstr Elżbietanek”, 12(1998) 56-63.

¹⁰⁵ *Taufbuch 1809-1818*, Archiwum Parafii św. Jakuba w Nysie, s. 650-651, nr 289.

¹⁰⁶ *Profess-Buch der Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth*, Archiwum Sióstr Elżbietanek (ASE) Nysa, nr 107, s. 1.

¹⁰⁷ *Verzeichnis der verstorbenen Schwester unserer Kongregation*, ASE Nysa, vol. 9-10.

¹⁰⁸ *Totenbuch 1867-1878*, nr 312, s. 476-477.

¹⁰⁹ A. S c h w a l m e, *Leichenrede gehalten der ehrwürdigen ersten Frau General-Oberin Mater Maria Merkert*, ASE Nysa, nr 255; F. N e u m a n n, *Wörter am Grabe der ersten Frau General-Oberin der Grauen Schwestern M. Maria Merkert*, nr 256; A. K ö n i g, *Trostwörter am Abend nach dem Begräbniss der lieben Mutter, in der Kapelle des Mutterhauses*, nr 257; wycinek z gazety „Schlesische Volkszeitung” w Kronice Sióstr: *Chronik der Filiale der Grauen Schwestern von der Genossenschaft der hl. Elisabeth zu Silbitz*, ASE Nysa, nr 258.

pozycji¹¹⁰. Są też różne opracowania na temat historii Zgromadzenia Elżbietanek, w których szeroko wspomina się postać m. Merkert¹¹¹. Wszędzie mówi się o niej jako o człowieku pełnym wiary, męstwa i miłości bliźniego. W sprawie m. Marii Merkert Archiwum w Nysie posiada następujące dokumenty zaliczane do pism własnych: 43 listy założycielki Zgromadzenia¹¹², siedem okólników m. Merkert¹¹³, 16 jej sprawozdań z działalności Zgromadzenia¹¹⁴, list ks. Fischera, trzy listy ks. Müllera oraz siedem listów współsióstr m. Marii Merkert¹¹⁵. We wszystkich swoich listach m. Merkert zachęca siostry, by swoją posługę samarytańską spełniały ofiarnie i sumiennie, by były pobożne, bo to jest najskuteczniejsze apostołstwo.

Reasumując należy stwierdzić, że w wymienionych sprawach życie i świętość wybranych kandydatów na ołtarze można udowodniać tylko na podstawie dokumentów. Czas, jaki upłynął w tych sprawach od śmierci sług Bożych do chwili rozpoczęcia postępowania, nie pozwala na to, by możliwe było zgromadzenie zeznań świadków naocznych świętości ich życia. Na rozpoczęcie postępowania najdłużej czekała sprawa bpa Hozjusza, bo aż 344 lata¹¹⁶,

¹¹⁰ *Krótki zarys historyczny Zgromadzenia Szarych Sióstr w Nysie*, ASE Nysa, bez sygn.; *Chronik der Filiale der Grauen Schwestern von der Genossenschaft der heiligen Elisabeth zu Silbitz Kreis Nimptsch*, Teil I, II, Nysa, bez sygn.; *Kronika domu Sióstr Elżbietanek w Rawiczu*, bez sygn.; *Chronik der Filiale der Grauen Schwestern im Garnisonlazareth zu Berlin 1864-1878*, bez sygn.; *Geschichte der Niederlassung der Grauen Schwestern in Seitsch Kreis Guhrau, Provinz Schlesien, 1877*, sygn. V 87; *Chronik des St. Elisabethstiftes in Kamin*, bez sygn.; *Chronik der Grauen Schwestern von der hl. Elisabeth in Tuetz*, bez sygn.; *Pamiętnik odnoszący się do starań o państwowe prawa zrzeszeniowe*; *Chronik der Filiale zu Silbitz*, Bd. II. Wszystkie pozycje znajdują się w ASE we Wrocławiu.

¹¹¹ O. C a h a u s z, *Die Kongregation der Grauen Schwestern von der hl. Elisabeth zum 80 jährigen Bestehen (1842-1922)*, Wrocław 1922; K. E n g e l b e r t, *Geschichte der Kongregation der Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth*, Hildesheim 1969; J. J u n g n i t z, *Das Kongregation der Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth*, Wrocław 1892; t e n ż e, *Das St. Joseph-Stift in Breslau. Festschrift zur Feier seines 50 jährigen Bestehens*, Wrocław 1907; E. K i e l, *Die grosse liebende Elisabeth*, Leipzig 1966; J. S c h w e t e r, *Geschichte der Kongregation der Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth*, Bd. I-II, Wrocław 1937; *Zum 50 jährigen Jubelfeste der Kongregation der Grauen Schwestern von der hl. Elisabeth*, Nysa 1892 (nadb. z „Neisser Zeitung”); *Die Grauen Schwestern von der heiligen Elisabeth*, Wrocław 1892 – wszystkie pozycje znajdują się w ASE w Nysie.

¹¹² ASE Nysa, nr 110, 136, 147, 149, 160, 161, 164-166, 168-178, 201, 203-213, 216, 221-223, 236, 240-246.

¹¹³ ASE Nysa, nr 193, 204, 206, 207, 210, 221, 240.

¹¹⁴ ASE Nysa, nr 142, 153-156, 158, 159, 179, 180, 191, 192, 214, 215, 224, 238, 239.

¹¹⁵ ASE Nysa, nr 185, 187, 189, 194-199, 211, 230.

¹¹⁶ Bp Stanisław Hozjusz zmarł w 1579 r., a sprawę rozpoczęto dopiero w 1923 r.

mimo istnienia przez cały czas żywej opinii o świętości jego życia. Zmienne koleje losu prowadzącego postępowanie (najpierw diecezja chełmińska, później kard. S. Wyszyński zlecił prowadzenie sprawy beatyfikacji Hozjusza diecezji warmińskiej), jak i szeroka i trudna kwerenda dokumentów sprawiły, że do tej pory sprawa nie przeszła na forum Kongregacji. Drugą w kolejności pod względem czasu oczekiwania na rozpoczęcie jest sprawa o. Fabiana Maliszowskiego. Proces informacyjny w tej sprawie rozpoczął się w 1927 r., a więc 283 lata po śmierci, co kwalifikuje od razu do typu spraw dawnych¹¹⁷. Proces w sprawie beatyfikacji m. Marii Merkert rozpoczął się w 1985 r., czyli 113 lat po jej śmierci¹¹⁸. Również postępowanie w sprawie beatyfikacji ks. Roberta Spiske rozpoczęło się dość późno, bo w 1993 r., czyli 105 lat po śmierci¹¹⁹. W przypadku ks. Wawrzyńca Kuśniaka czas ten wynosi 102 lata¹²⁰. Trzy z prowadzonych spraw zostały rozpoczęte stosunkowo prędko po śmierci kandydatów na ołtarze, ale nie na tyle „prędko”, by można zgromadzić było zeznania świadków naocznych. Formalne rozpoczęcie procesu beatyfikacyjnego m. Kolumby Białeckiej nastąpiło w 1986 r.¹²¹, czyli 99 lat po śmierci założycielki dominikanek¹²². Okres oczekiwania na rozpoczęcie postępowania w przypadku abpa Zygmunta Felińskiego wyniósł 70 lat¹²³. Proces beatyfikacyjny ks. Piotra Semenki rozpoczęty został w 1951 r., czyli 65 lat po jego śmierci¹²⁴. Na początku sprawa ks. Semenki była traktowana jako sprawa nowa, ale po przesłuchaniu świadków podczas procesu informacyjnego okazało się, że wartość ich zeznań dla sprawy jest znikoma, gdyż wszyscy zetknęli się z Semenką jako małe dzieci. Wówczas przekwalifikowano sprawę na historyczną.

Spośród omawianych tutaj spraw dwie zasługują na szczególną uwagę: sprawa o. Kazimierza Wyszyńskiego i o. Stanisława Papczyńskiego, a to ze względu na zmianę kwalifikacji tych spraw ze zwyczajnych na historyczne w trakcie ich prowadzenia w dość zaawansowanym stadium sprawy w Kon-

¹¹⁷ Fabian Maliszowski zmarł 12 I 1644 r.

¹¹⁸ Maria Merkert zmarła 14 XI 1872 r.

¹¹⁹ Ks. Robert Spiske zmarł w opinii świętości 5 III 1888 r.

¹²⁰ Ks. Wawrzyniec Kuśniak zmarł 15 III 1866 r.

¹²¹ *Otwarcie procesu beatyfikacyjnego sługi Bożej Matki Kolumby Białeckiej*, „Biuletyn Informacyjny” – Postulatorski Ośrodek Studiów, Rzym, 21(1987), nr 3-4, s. 12.

¹²² Jej zgon nastąpił 18 III 1887 r.

¹²³ Zgon świątobliwego arcybiskupa nastąpił w 1895 r., a rozpoczęcie postępowania w 1965.

¹²⁴ Śmierć ks. Piotra Semenki nastąpiła 18 XI 1886 r. w Paryżu.

gregacji. Sprawa o. Kazimierza Wyszyńskiego prowadzona była w XVIII w. jako sprawa nowa. Zgromadzono potrzebną dokumentację i zeznania świadków naocznych, ale braki formalne i trudności w ich wyjaśnianiu nie pozwoliły jej sfinalizować. Na nowo podjęto czynności postępowania beatyfikacyjnego w 1953 r. Po odnalezieniu w Polsce u osób prywatnych zaginionych w XVIII w. transumptów procesu apostolskiego z Poznania (1775-1776) i procesu z Bragança (1778-1779) kopie przesłano do Rzymu. Całość zgromadzonych akt w poprzednich procesach dotarła do Rzymu dopiero w latach siedemdziesiątych XX w. Wtedy to powstał problem, czy prowadzić tę sprawę drogą zwyczajną, czy też potraktować ją jako sprawę historyczną¹²⁵. Kwestia ta została rozstrzygnięta na Kongresie Zwyczajnym Kongregacji 12 XI 1976 r. Zgodnie z sugestią Kongresu podjęto decyzję, że dokumentacja będzie podlegać opracowaniu w Urzędzie Historycznym Kongregacji, co jednocześnie zakwalifikowało sprawę do historycznych¹²⁶.

Natomiast sprawa Stanisława Papczyńskiego jest przykładem postępowania ciągnącego się ok. 300 lat. Powody takiego stanu można sprowadzić do problemów proceduralnych, warunków politycznych, wewnątrzzakonnych oraz zastrzeżeń merytorycznych. Proces informacyjny rozpoczął się 66 lat po śmierci Papczyńskiego i praktycznie ciągnie się do obecnego czasu. Problemy proceduralne związane były z niezajomością biskupów przebiegu tejże procedury. Ponadto z samej analizy *Dziennika* o. Wyszyńskiego wynika, że przepisy proceduralne nie były ogólnie dostępne¹²⁷. Przekazanie akt procesu poznańskiego do Stolicy Apostolskiej zbiegło się z rozbiorem Polski i późniejszą kasatą zakonów, a także z trudnościami w komunikacji z Rzymem. Marianie ponadto nie mieli swojego przedstawiciela w Rzymie, co spowodowało, że nikt nie mógł zająć się dalszym biegiem sprawy, gdy trzeba było uzupełnić materiał dowodowy. Na nowo proces formalnie rozpoczęto dopiero w 1952 r. Wtedy też sprawa została zaliczona do spraw historycznych, co dzięki nowemu ustawodawstwu pozwoliło dowartościować dokumentację pisaną, a co za tym idzie ukończyć całość postępowania. Przy pomocy Sekcji Historycznej uzupełniono kwerendę dokumentów. Przygotowano pozycję historyczną, która stała się podstawą dyskusji na forum Kongregacji i w rezul-

¹²⁵ *Positio* [...] *Casimiri Wyszyński*, s. XI n.

¹²⁶ Tamże, s. XII.

¹²⁷ *Dziennik czcigodnego sługi Bożego o. Kazimierza Wyszyńskiego 9 VIII 1752 - 4 VIII 1755*, s. 5, AKM, Rzym.

tacie wszystkich prac został wydany dekret heroiczności cnót o. Papczyńskiego w 1992 r.¹²⁸

Zauważyć należy, że prowadzenie spraw historycznych wymaga ogromnego nakładu pracy, szczególnie przy gromadzeniu i opracowaniu dokumentacji. Najczęściej sprawy polskich kandydatów na ołtarze dysponują wystarczającą dokumentacją w kwestii udowodnienia ich życia, cnót i świętości.

THE STATE OF CANONIZATIONAL CASES OF THE HISTORICAL POLISH CANDIDATES FOR ALTARS

S u m m a r y

The paper discusses the issue how to define the legal and actual state of the historical cases of Polish candidates for altars. According to Decretum generale of the Congregation for Canonization of 7th February 1983, the proceedings should be conducted "in the spirit of the new law", which means with the use of the norms of John Paul II's legislation. The results of particular cases relied, therefore, on the actual and legal definition. The paper outlines first the legal and canonical criteria, and then, on the basis of the documents from the postulatory archives, defines the state of cases being at the diocesan and Roman levels. The evidential material as regards ten Polish cases has been subjected to analysis. Some of them are well advanced; others, and all of them are different, may soon be positively solved.

Translated by Tadeusz Karłowicz

¹²⁸ Congregatio de Causis Sanctorum, *Decretum Posnanensis, Canonizationis Servi Dei Stanislai a Iesu Maria Papczyński, Fundatoris Congregationis Clericorum Marianorum sub titulo Immaculatae Conceptionis B. V. Mariae (1631-1701), super dubio „An constet de virtutibus theologalibus Fide, Spe et Caritate tum in Deum tum in proximum, necnon de cardinalibus Prudentia, Iustitia, Temperantia et Fortitudine eisque adnexis, in gradu heroico, in casu et ad effectum de quo agitur”*, Romae, 13 Iunii A. D. 1992.